

PREZENȚA LAMELELOR DUFOUR ÎN AȘEZĂRILE ACROPALEOLITICE DIN BANAT

DE

FLOREA MOGOȘANU

În ultimii ani au fost descoperite noi așezări paleolitice în Banat, care au oferit un material arheologic bogat și interesant, cu multe elemente noi, necunoscute încă în așezările cercetate pînă în prezent în restul țării. Printre elementele noi care au atras atenția în mod deosebit se numără și aceste lamele (Dufour), subțiri și înguste, care nu depășesc 2-3 cm lungime, retușate fin, semiabrupt, pe una sau pe ambele laturi. Retușele sînt fie directe sau inverse fie alterne. Menționăm că aceste lame microlitice însoțesc în general un inventar cu unelte de dimensiuni mai mari.

Primele lamele Dufour au fost descoperite cu prilejul săpăturilor arheologice din așezarea paleolitică de la Tincova (r. Caransebeș, reg. Banat)¹. La Tincova se află o așezare paleolitică subaeriană, cu un singur strat de cultură, situat între adîncimile de 1,25 și 0,95 m, la baza unui sol brun-roșcat, bogat în concreții fero-manganice (W II—W III)². Cu prilejul celor trei campanii de săpături care au epuizat în cea mai mare parte așezarea, au fost scoase la lumină circa 2 000 de piese de silex, din care 124 tipice. Din numărul pieselor tipice au fost excluse lamele simple în curs de prelucrare. Inventarul cuprinde următoarele unelte :

—Nuclee (5 exemplare = 4%) cu o formă prismatică și cu planul de lovire drept.

—Lame retușate (43 de exemplare = 34,7%), majoritatea în stare fragmentară cu retușe oblice pe ambele laturi. În general, lamele depășesc mărimea medie, unele sînt macrolitice cu retușe dorso-ventrale.

—Lame cu scobituri (13 exemplare = 10,5%), care au pe o latură și mai rar pe amîndouă cite o scobitură adîncă retușată.

—Racloare (5 exemplare = 4%), lucrate pe așchii cu caractere musteroide.

—Burine (3 exemplare = 2,4%) laterale, cu partea opusă retușată.

—Gratoare (26 de exemplare = 20,9%) pe capăt de lame, cu laturile lungi neretușate, și pe așchii groase. Predomină însă gratoarele înalte

¹ C. S. Nicolăescu-Plopșor și Ion Stratan, *Săpăturile de la Tincova*, în *Materiale*, VII, p. 29—32.

² Considerațiile geocronologice au fost făcute de C. S. Nicolăescu-Plopșor.

(carenate), discoidale și nucleiforme, caracteristice în general acropaleoliticului din Banat.

— Lamele Dufour (29 de exemplare = 23,4%).

După cum se poate constata, procentul lamelor Dufour la Tincova este foarte ridicat, ceea ce dovedește că aceste unelte nu erau numai simple accesorii, ci aveau o valoare funcțională destul de importantă.

Lamele Dufour au mai fost descoperite, în număr foarte redus într-adevăr, și în alte două așezări paleolitice din Banat. Este vorba de stratul II și IV de la Dumbrăvița (Românești) și de stratul III de la Coșava, situate în raza comunei Curtea, raionul Făget³. Cu toate că în stratul II de la Dumbrăvița s-au găsit doar trei exemplare, fapt care micșorează importanța descoperirii lor, totuși este important de a arăta mediul în care au fost descoperite. Stratul II de la Dumbrăvița are aceeași poziție stratigrafică ca și cel de la Tincova, fapt care ne îngăduie să le socotim mai mult sau mai puțin contemporane. Totuși, inventarul din stratul II de la Dumbrăvița este mult mai bogat și mai variat; el conține unele elemente deosebite, care merită a fi luate în seamă. Pe lângă uneltele care — așa cum am arătat mai sus — caracterizează acropaleoliticul bănățean (gratoarele înalte, discoidale și nucleiforme) au fost scoase la iveală și alte forme: lame subțiri cu un capăt arcuit și retușat fin, semiabrupt, lame și așchii mic cu trunchieri drepte sau oblice retușate abrupt și foarte multe burine de forme diferite, din care menționăm pe cele lucrate pe lame și așchii groase, trunchiate sau cu scobitură (encoche).

În celelalte straturi de cultură — stratul IV de la Dumbrăvița și stratul III de la Coșava —, care aparțin unui paleolitic final (eventual unui epipaleolitic), au fost descoperite doar câte două exemplare, împreună cu un utilaj foarte sărac, din care nu lipsesc însă gratoarele înalte. Este foarte important să menționăm că în aceste straturi de cultură apar pentru prima dată în Banat câteva virfuri și lame retușate abrupt, caracteristice gravetianului final. Prezența acestor lamele în mai multe așezări, în contexte diferite și în etaje cronologice deosebite, îngăduie de la bun început să admitem că aceste unelte fine nu caracterizează numai o anumită etapă de dezvoltare a acropaleoliticului și nu sînt legate de culturi identice. Nu trebuie să pierdem însă din vedere faptul că singura așezare în care numărul mare de lamele Dufour pune într-adevăr o problemă este aceea de la Tincova, care, din acest punct de vedere, se deosebește de celelalte așezări paleolitice din Banat. Încadrarea culturală a acestei așezări, ca și a celorlalte, ne este asigurată de uneltele tipice menționate mai sus, care caracterizează în general diferite etape de dezvoltare ale aurignacianului evoluat din această regiune.

Descoperirea paleolitică de la Tincova — și într-o mai mică măsură și cele de la Dumbrăvița și Coșava — vine să mărească numărul așezărilor, răspândite în întreaga Europă, în care au fost descoperite lamele Dufour. Printre acestea amintim: Krems Hundssteig, Aggsbach și Senf-

³ Florea Mogoșanu și I. Stratan, *Noi descoperiri paleolitice în Banat*, în *SCIV*, 17, 1966, 2, p. 335 și urm.

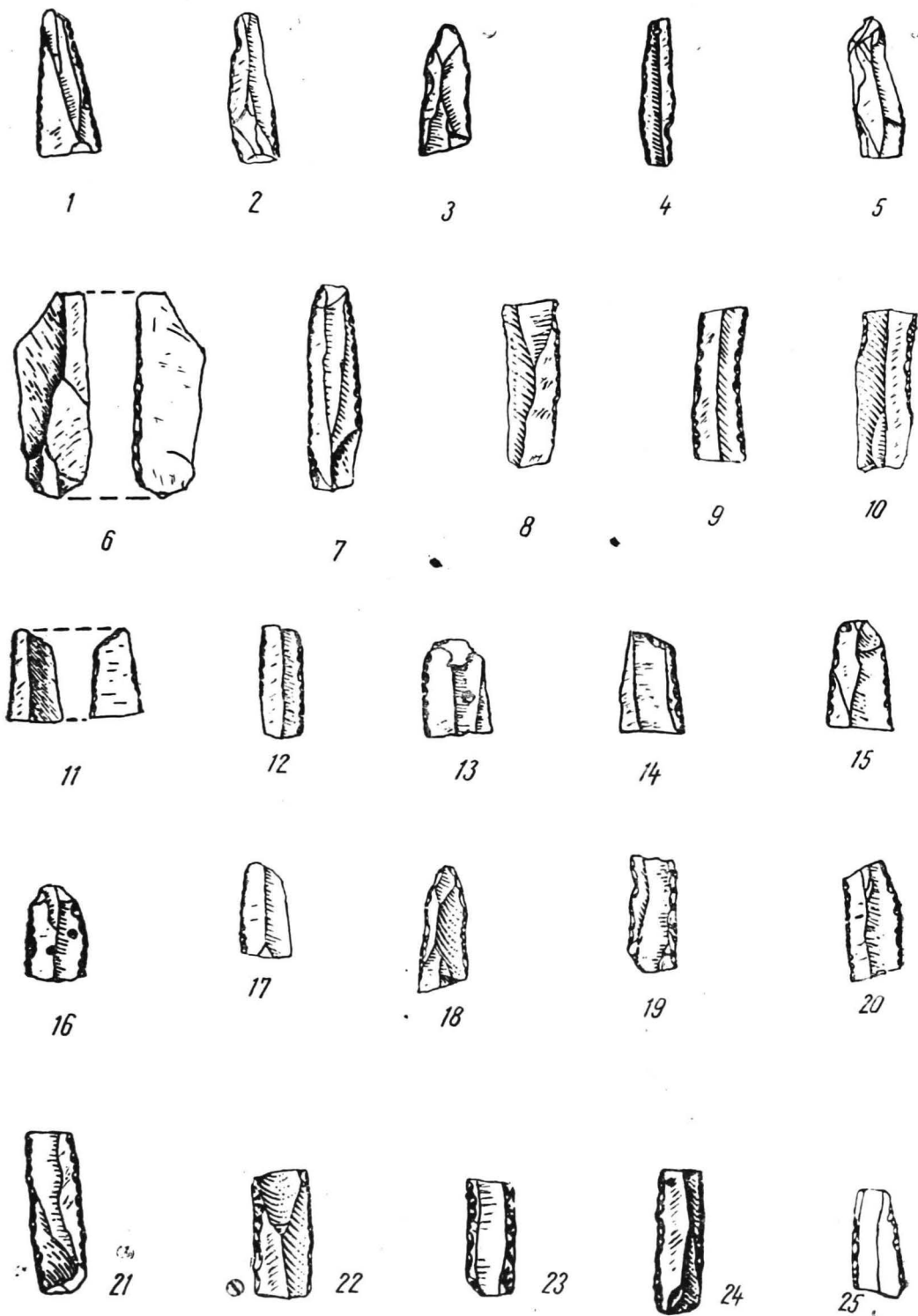

Fig. 1. — Lamele Dufour. 1—23, *Tincova*; 24, 25, *Dumbrăvița-Românești* (stratul II).

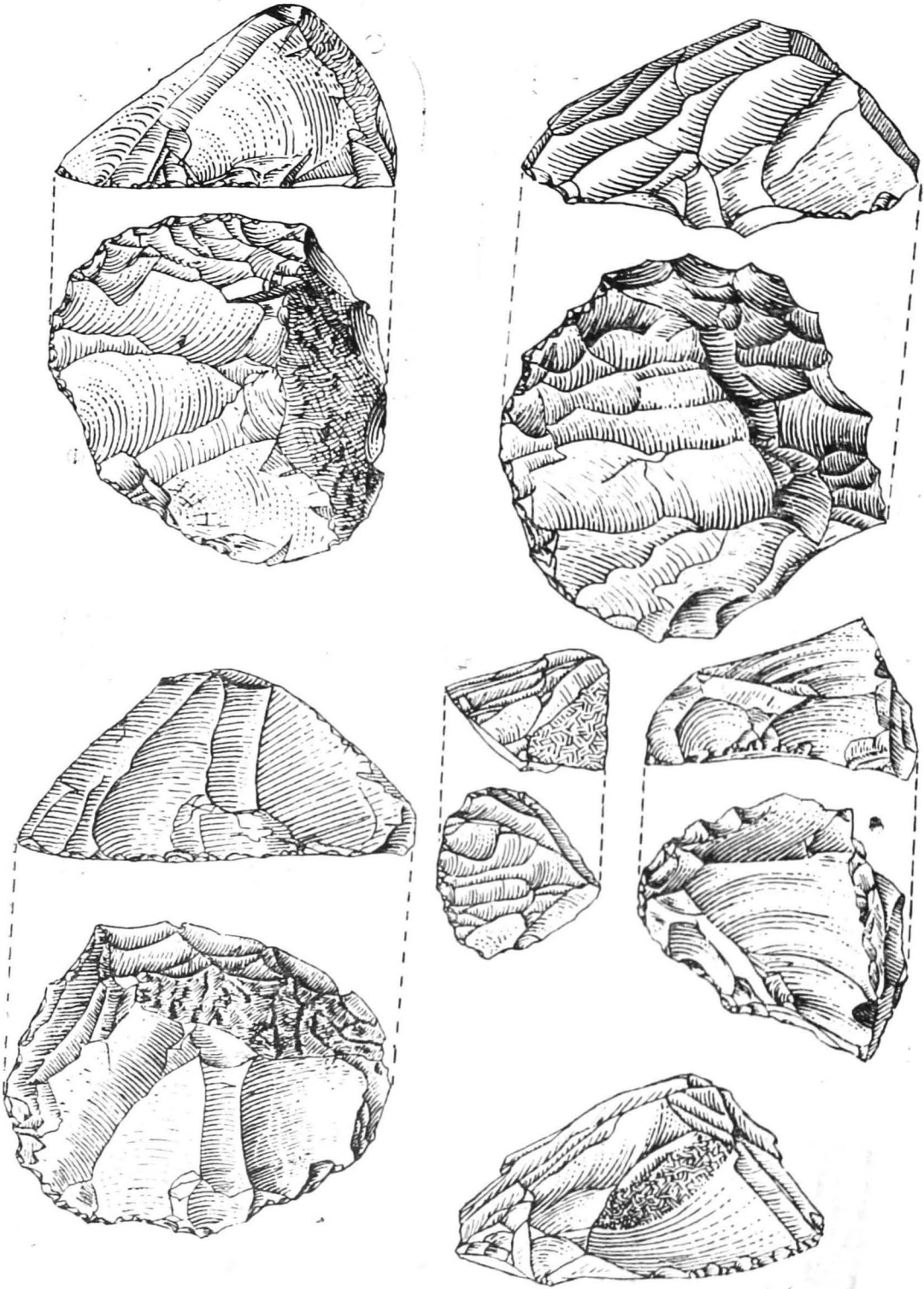

Fig. 2. — *Tincova*. Gratoare.

tenberg (Austria)⁴, Stranska Skala (R.S.Cehoslovacă)⁵, Gora Pulawska (R.P.Polonă)⁶ și Siureni I (Crimeea, stratul inferior și mijlociu)⁷, la care se adaugă, bineînțeles, cele din Franța, mai ales cele din regiunea Corrèze.

Lamelele Dufour au pus în general multe probleme, în funcție de regiunea în care au fost descoperite și de utilajul pe care îl însoțesc. În Franța de exemplu, în jurul acestor lamele s-au dus și se duc foarte multe discuții. D. Peyrony, pe baza unor descoperiri mai vechi (La Ferrassie, nivelul E, și Bos-del-Seer), le atribuia perigordianului său⁸, în schimb D. de Sonneville-Bordes, pe baza unor cercetări și descoperiri mai noi (Bassaler-Nord, grottes Dufour și Chanlat), afirmă că lamelele Dufour sînt în toate stadiile de evoluție ale aurignacianului fosile directoare strict aurignaciene⁹. Mergînd probabil pe linia lui Sonneville-Bordes, F. Lacorre denumește aurignacianul din regiunea Corrèze, în contextul căruia intră aceste lamele, corrézian¹⁰.

Acestea sînt numai cîteva din discuțiile mai importante purtate în Franța. Pentru Europa centrală însă, zonă culturală din care face parte fără îndoială și Banatul, problema lamelelor Dufour este mult mai simplă; aceste lamele aparțin, începînd cu o anumită perioadă, aurignacianului specific acestei regiuni. Ținem însă să facem precizarea că în Banat, în aceleași așezări (straturile I de la Coșava și Dumbrăvița) avem un aurignacian pur, cu elemente foarte caracteristice, lipsit total de lamele Dufour, fapt care ne-a permis să emitem ipoteza că aceste lamele intervin în dezvoltarea aurignacianului într-o perioadă mai tîrzie și reprezintă aportul unor populații sau al unor influențe vestice.

Am făcut această precizare gîndindu-ne că ar fi posibil ca și în aria largă a aurignacianului central-european să se fi manifestat izolat aportul unor populații sudice, mediteraneene, aport concretizat — printre altele — și de acele lamele Dufour.

În sfîrșit, ceea ce se poate afirma cu certitudine este faptul că prezența lamelelor Dufour conturează un anumit aspect al aurignacianului atît de variat și de complex.

În ceea ce privește Banatul, putem concluda că aceste lamele alături de celelalte elemente, imprimă aurignacianului de aici — sau, mai cuprinzător, acropaleoliticului — caractere deosebite față de restul țării, individualizîndu-l.

⁴ Delporte H., *L'aurignacien et le périgordien en Europe Centrale*, în *Bull. de la Soc. Méridionale de Spéléologie et de Préhistoire*, t. VI—IX, 1956—1959, p. 123 și 124.

⁵ K. Valoch, *Paleolitica stanice . . . (Le jugement paléolithique de Stranska Skala, près de Brno)* extr. din *Acta Musei Moraviae*, t. 39, 1954, p. 5—30

⁶ J. Kozłowski, *Bemerkungen über den Stand der Paläolithforschung in Polen*, în *Archaeologia Austriaca*, 30, Viene, 1961, p. 125.

⁷ A. E. Vekilova, *Стоянка Сюрень I*, Leningrad, 1957.

⁸ D. Peyrony, *Le périgordien et l'aurignacien, Nouvelles observations*, în *Bull. Soc. préhist. franç.*, 1936, p. 616—619.

⁹ J. Conchard et D. de Sonneville-Bordes, *La grotte de Bassaler-Nord, près de Brive et la question du périgordien II en Corrèze*, în *L'Anthropologie*, t. 63, p. 433—434.

¹⁰ F. Lacorre, *La Gravette. Le Gravétien et le Bayacien*, 1960, p. 112—113.

LA PRÉSENCE DES LAMELLES DUFOUR DANS LES ÉTABLISSEMENTS ACHROPALÉOLITHIQUES DU BANAT

RÉSUMÉ

La présence des lamelles Dufour est signalée dans les établissements achropaléolithiques (paléolithique supérieur) du Banat (dans le sud-ouest de la Roumanie), tels que *Tincova* (district de Caransebeș), *Dumbrăvița-Românești* (couches II et III) et *Coșava* (couche III) (ces derniers dans le district de Făget).

La proportion des lamelles Dufour n'est pas la même pour tous ces établissements. De ce point de vue, l'établissement de *Tincova* est le plus important, où le pourcentage des lamelles atteint 23,4. En général les pièces ne dépassent pas 3 cm de longueur et elles ont des retouches fines, demi-abruptes sur l'un ou sur les deux côtés, à la manière de retouches directes, inverses et parfois alternes. Les lamelles Dufour se trouvent avec d'autres outils tels que : hauts grattoirs (à carène, discoïdaux ou nucléiformes), lames à retouches obliques, à encoches, caractéristiques pour l'aurignacien de cette région.

L'auteur considère que les lamelles Dufour apparaissent dans le développement de l'aurignacien local à une période plus tardive et qu'elles représentent l'apport d'une population ou une influence centrale-européenne.

Il appuie cette opinion sur le fait qu'à *Coșava* et *Dumbrăvița-Românești* il existe encore un aurignacien pur, à éléments typiques, qui précède les habitats à lamelles Dufour.

Les lamelles Dufour, avec les autres formes d'outils, impriment à l'achropaléolithique du Banat un aspect différent du reste de la Roumanie.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. — Lamelles Dufour. 1—23, *Tincova* ; 24, 25, *Dumbrăvița—Românești* (couche II).
Fig. 2. — *Tincova*. Grattoirs.